

Rapportage workshops gidsmodellen Urk

12 en 19 maart 2012

1	Waarom de workshops?	3
2	Context	4
3	Methode	5
4	Naar een blauwgroene structuur voor Urk	7

De workshops zijn gefinancierd door:

- Waterschap Zuiderzeeland (contactpersoon is Rob Nieuwenhuis, r.nieuwenhuis@zuiderzeeland.nl 0320-274 911)
- Gemeente Urk (contactpersoon is Dick van der Snee, dj.vandersnee@urk.nl, 0527-689922)
- Ministerie van I&M (contactpersoon is Jan Elsinga, Jan.Elsinga@minienm.nl, 070-3395138)
- Actieprogramma Water en Ruimte (contactpersoon is Geert-Jan Verkade, geert-jan.verkade@curnet.nl 0182-540 696)

Deze rapportage is gemaakt door Vincent Grond van GrondRR, met bijdragen van Rob Nieuwenhuis van het waterschap Zuiderzeeland en Dick van der Snee van de gemeente Urk.

4 maart 2012

1 Waarom de workshops?

Gidsmodellen

Gidsmodellen water zijn ruimtelijke schema's die ontwikkeld zijn om beperkingen en kansen van bodem, water en groen als dragers van ruimtelijke structuren inzichtelijk maken. Het doel van gidsmodellen is te bevorderen dat bodem, water en groen in de eerste planfasen meer aandacht krijgt, dat kansen worden benut en risico's worden vermeden. Dat is van belang, want keer op keer blijkt, dat als water mede bepalend is voor de ruimtelijke hoofdstructuur van nieuwe wijken, bedrijventerreinen, parken of herstructureringsgebieden, grote voordelen haalbaar zijn op gebied van waterdoelen en ruimtelijke doelen. Ook is het vaak kostenbesparend in fasen van aanleg en beheer.

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu is opdrachtgever voor de ontwikkelde gidsmodellen en denkt dat deze een goed hulpmiddel zijn om invulling te geven aan de doelstellingen van deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering (N&H) van het Deltaprogramma. Werken aan een klimaatbestendige stad is een van de peilers binnen dit deelprogramma. Om dit te bereiken is het essentieel dat de factoren water, ondergrond en klimaat integraal worden meegenomen in een breed ontwerpproces en een sturende rol krijgen bij het formuleren van ruimtelijk beleid voor bebouwd gebied. De voor deze en volgende eeuw verwachte klimaatverandering versterkt de wenselijkheid van een integrale aanpak van water en ruimte.

Serie workshops

Van de gidsmodellen zijn testversies beschikbaar. In een serie workshops worden de testversies uitgeprobeerd met deskundigen van waterschappen en gemeenten, aan de hand van een lopende ruimtelijke ontwikkelingen.

In overleg met de gemeente Urk en waterschap Zuiderzeeland zijn twee workshops gehouden, op 12 en 19 maart 2012. In deze workshops is de onderliggende theorie en het betreffende gidsmodel ingebracht. Op basis van deze input is de ontwikkeling van de structuurvisie van Urk tegen het licht gehouden. Dit verslag beschrijft de resultaten en conclusies uit de twee workshops.

2 Context

Beleid

Voor Urk wordt een nieuwe structuurvisie voorbereid (structuurvisie Urk 2025 +). Hiermee bereidt de gemeente zich voor op talrijke ontwikkelingen, zoals veranderingen in de visserijsector, bevolkingsgroei, grenscorrectie en dijkverhogingen. Een onderdeel van de plannen betreft de uitbreiding van de bebouwing in oostelijke richting.

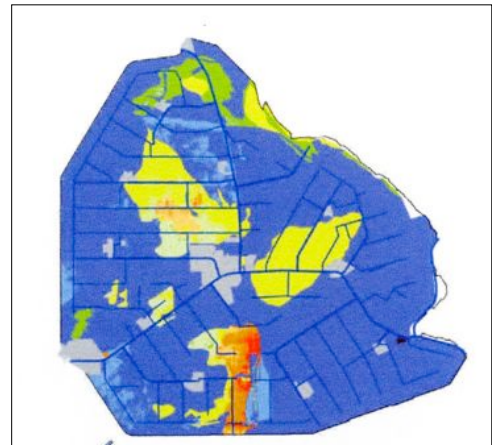
In de case Urk is onderzocht op welke wijze gidsmodellen in het planproces van een structuurvisie ingezet kunnen worden.

Beleid van het waterschap

Het waterschapsbeleid betreft de thema's veiligheid, voldoende en schoon water. Deze thema's hebben in veel gevallen een ruimtelijke context (het beperkt zich niet tot het watersysteem alleen). Gezien het belang dat het waterschap toekent aan een goede inbreng van water in ruimtelijke plannen, heeft het waterschap het boekje "De Uitbeelding" ontwikkeld. In dit boekje zijn hydrologische analyses, waterdoelen en mogelijke maatregelen voor niet-waterdeskundigen inzichtelijk zijn gemaakt.

Bij het begin van de workshops heeft het waterschap haar visie toegelicht aan de hand van de belangrijkste onderdelen van dit boek. Men heeft daarbij gekozen voor een methodische aanpak. Tijdens de schetssessies zijn themakaarten ingebracht, zoals de kaart met de te verwachten bodemdaling.

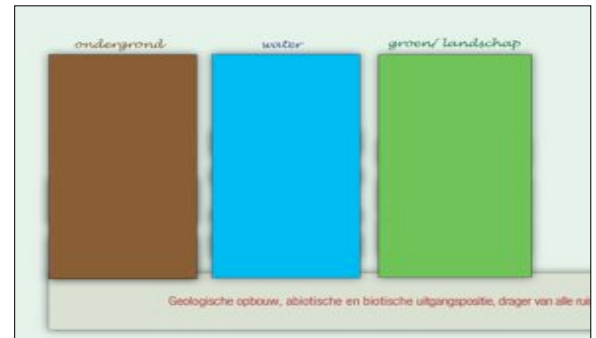
Ruimtelijke kwaliteit en klimaat

In de workshops worden de ruimtelijke mogelijkheden verkend voor een samenhangende structuur van bodem, water en groen. De hypothese vooraf is dat deze structuur een goede bijdrage kan leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van Urk. Ruimtelijke aspecten van thema's als bodemenergie, zichtbaar afkoppelen van regenwater, gemeenschappelijke waterberging en recreatief gebruik van groen worden in één ruimtelijk structuur gecombineerd en kunnen daardoor beter ervaren worden. De klimaatveranderingen maken die structuur extra belangrijk, als bij de inrichting ervan

wordt geanticipeerd op een mogelijk hoger peil van het IJsselmeer, heviger neerslag, meer droge perioden en een toename van het aantal tropische dagen.

3 Methode

In een structuurvisie komen een veelheid aan aspecten aan bod. In de presentatie wordt ervoor gepleit om de drie 'natuurlijke' aspecten van bodem, water en groen ruimtelijk te integreren, en dan als één gemeenschappelijke pijler aan te bieden. Dat is de pijler van de natuurlijke alliantie.

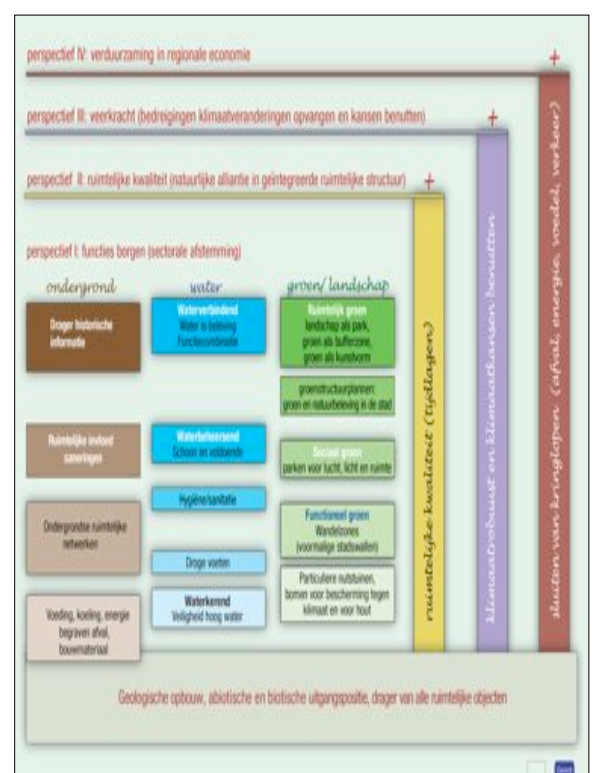

Er zijn in het verleden veel vaker groenblauwe visies gemaakt. Maar in deze visies werd water vaak louter als decoratie/ beleving gezien. In deze natuurlijke alliantie moeten alle relevante doelen van ondergrond, water en groen geborgd worden.

In de volgende stap worden de kansen voor 3 perspectieven onderzocht, die uitstijgen boven het gangbare eerste perspectief (sectorale afstemming):

- Perspectief II: ruimtelijke kwaliteit: bodem, water en groen in één ruimtelijke structuur
- Perspectief veerkracht III: ruimtelijke structuur is afgestemd op problemen en kansen van klimaatveranderingen (opvang extra water, berging water voor droge perioden, maatregelen voor bestrijding hittestress ed);
- Perspectief verduurzaming IV: natuurlijke alliantie wordt geïntegreerd met stromen van afval, energie, voedsel en verkeer. Dit levert

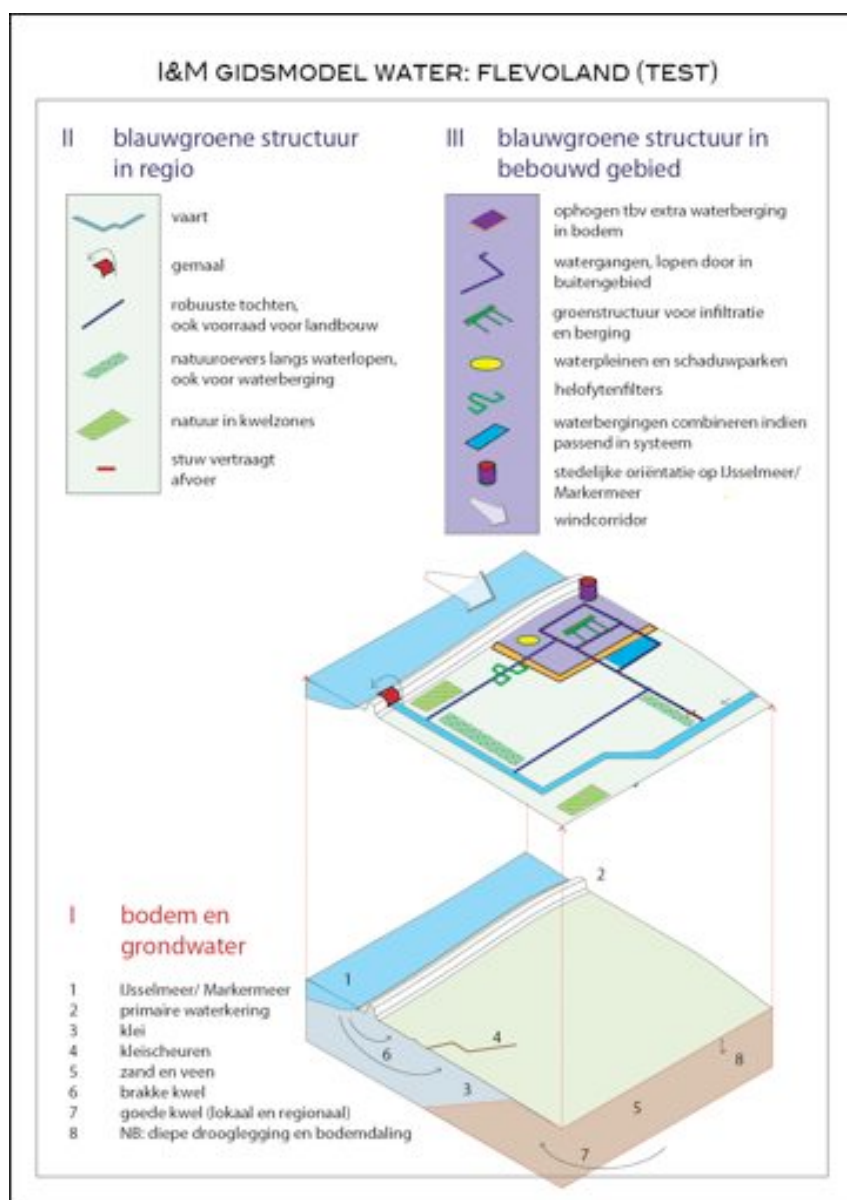

ook economische kansen op bijvoorbeeld op gebied van stadslandbouw en energiewinning uit / met water.

De gidsmodellen van I&M zijn bedoeld als hulpmiddel om hier vat op te krijgen. Ze geven ruimtelijke mogelijkheden weer voor het tweede perspectief (ruimtelijke kwaliteit), en bieden een handvat voor doorgroei naar het perspectief van veerkracht.

Voor elf landschappen van Nederland is een testversie beschikbaar. Aanvankelijk was de bedoeling om in case Urk het gidsmodel droogmakerij toe te passen, maar dit model sloot volgens het waterschap te weinig aan bij de hydrologische en landschappelijke situatie van Flevoland. Daarom is een apart gidsmodel 'Flevoland' gemaakt.

Het gidsmodel geeft per landschapstype een indicatie van de ondergrond, van de ruimtelijke dragers op regionaal niveau en van de ruimtelijke dragers op locatieniveau.

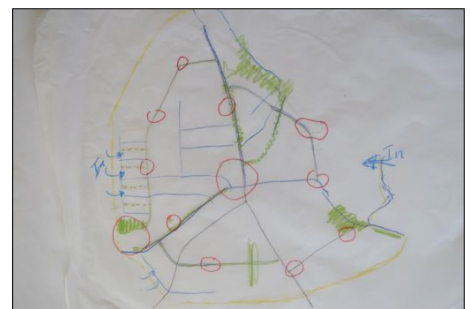
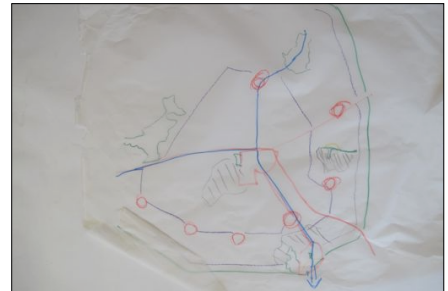
4 Naar een blauwgroene structuur voor Urk

Opgave

Tijdens de workshop hebben 3 groepen hun visie verbeeld op een ruimtelijke pijler van bodem, water en groen op 3 schaalniveaus: de regio van de Noordoostpolder als geheel, het gebied van de gemeente Urk (plangebied structuurvisie) én op 3 deelgebieden, waar mogelijk gebouwd gaat worden.

Resultaten regio

De groepen hebben eerst een analyse gemaakt van de ruimtelijke hoofdstructuur van de NOP. De analyses zijn daarna in een kaartbeeld samengevat.

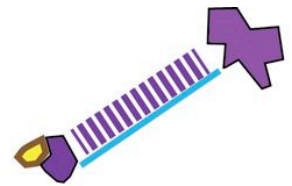
Testworkshops ISM gidsmodellen - case Urk, schaalniveau Noordoostpolder

Elke relevante ruimtelijke verandering grijpt in op de ruimtelijke structuur van de NOP als geheel. De schetsen voor Urk zijn te herleiden tot twee hoofdopties:

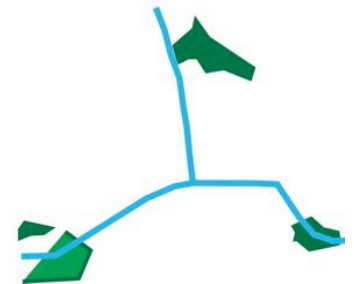
Optie 1: verstedelijking in een band ten noorden van de Urkervaart, van Urk richting Tollebeek. Dit is een nieuwe fenomeen in de NOP.

optie 1: Urkervaart als verstedelijkingsas

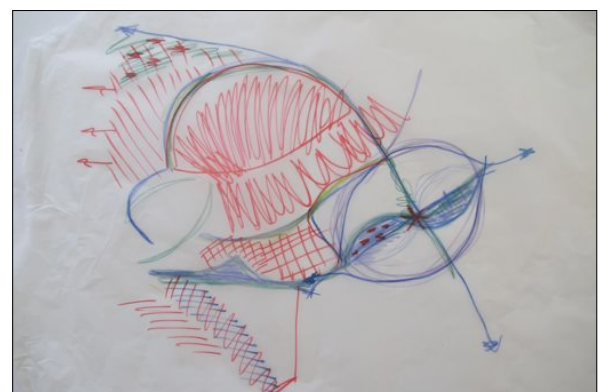
Optie 2: De hoofdwaterstructuur van de NOP bestaat uit drie uiteenlopende vaarten, vanuit het middelpunt nabij Emmeloord. Twee van die vaarten worden aan het uiteinde begrensd door een boscomplex. Door de uitgroei van Urk met bosaanleg te combineren wordt dit principe versterkt.

optie 2: bosprincipe

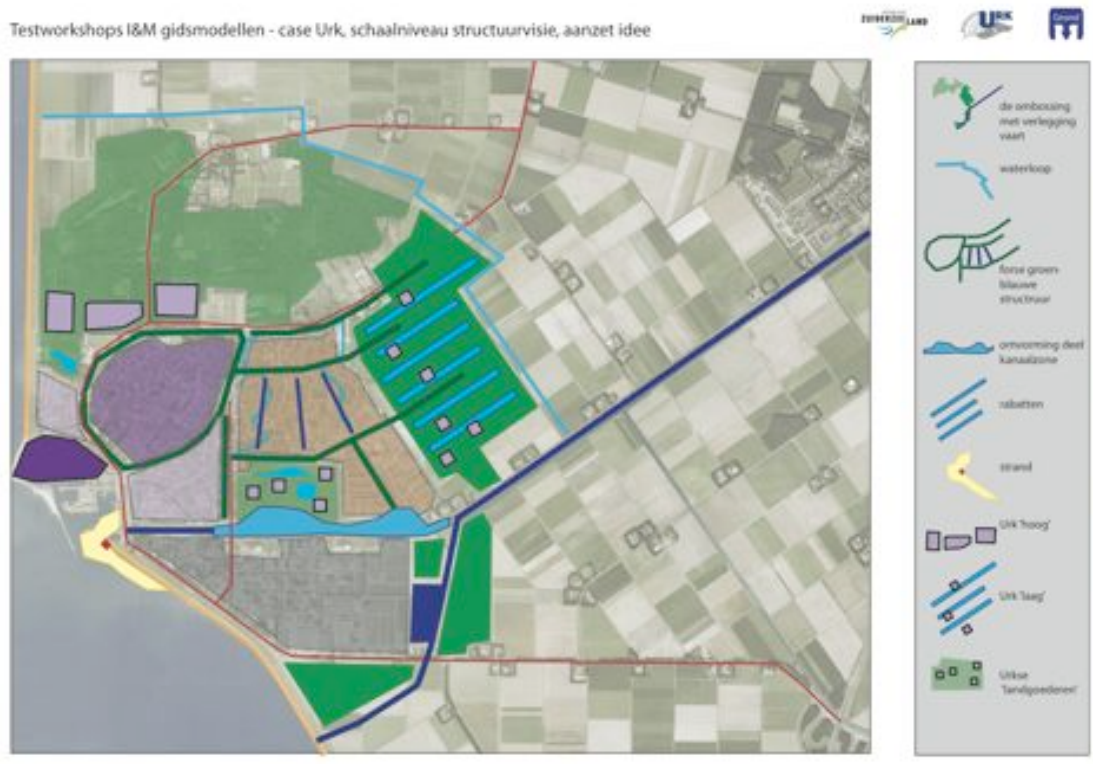
Resultaten Urk

De schetsen op het niveau van de gemeente als geheel vertoonden een opmerkelijke overeenkomst. In alle schetsen werd bebouwing gerealiseerd op de bodem met een stevige structuur, in de zuidzone van het Urkerbos. De in de structuurvisie voorgenomen oostelijke uitbreidingsrichting werd ongeschikt bevonden, vanwege de slechte bodemomstandigheden. Op die plek kan compensatie met bossen en moeras plaatsvinden. Deze gebieden dragen bij aan waterberging, de natuurwaarde wordt in Europees verband meer waardevol gevonden dan het 'droge' Urkerbos.

De resultaten zijn vertaald in deze kaart 'aanzet idee'. Te zien is o.a. dat de Urkervaart wordt verlegd naar een zuidelijke uitmonding. Deze plek is beter zowel voor commerciële havenactiviteiten als voor het gemaal.

Tijdens de workshop van 19 maart is het structuurbeeld verder uitgewerkt in 2 varianten. Variant 1 rondt de oostelijke rand af met extra bebouwing, en voorziet in clusterwijze bebouwing in het Urkerbos.

De tweede variant breidt de bebouwing van Urk uit aan de noordzijde, ten westen van de dijk. Daar wordt intensieve bebouwing gecombineerd met recreatie, zoals een haven en een camping. Een boogvormige dijk met fietspad beschermt Urk tegen de peilstijging van het IJsselmeer. De dijk verbindt de noordelijke uitbreiding met een nieuw strand. Aan de oostzijde worden rabatbossen aangelegd, met spaarzame bebouwing op terpen. Aan de zuidzijde tenslotte een aanzet voor de nieuwe binnendijkse commerciële haven.

Tenslotte is gewerkt aan drie locaties. De tijd bleek te kort om voor de plekken een goede uitwerking te maken.

5 Conclusies

Sfeer

De sfeer tijdens beide workshops werd door alle aanwezigen gewaardeerd. Sfeer is belangrijk, want alleen in een goede verstandhouding en met onderling respect kan een samenwerking goed gedijen.

Alliantie

Een goede methode kan de samenwerking en creativiteit ondersteunen, maar is niet de hoofdzaak. Enkele conceptueel ingestelde mensen vonden de denkmanier van de natuurlijke alliantie nuttig. Een straffe en goed gemotiveerde overallvisie kan sturing geven bij ingewikkelde planprocessen.

In de alliantie worden water, bodem en groen als gelijkwaardige bouwstenen gezien. Vraagtekens werden gesteld bij de plek van het groen, omdat die duidt op inrichting door mensen en niet op natuurlijke omstandigheden. Dit is een interessante gedachte, die uitwerking verdient.

Gidsmodellen

De theorie, of het gedachtegoed, dat je redenerend vanuit een bodem-, water- en groenstructuur uitkomt op een robuustere, klimaatbestendiger en duurzamere ruimtelijke inrichting is doorslaggevend geweest. Het gidsmodel is een drager van deze boodschap. Het succes zit uiteindelijk in het samenbrengen van mensen die kennis kunnen inbrengen over deze disciplines en de samenwerking met ontwerpers die deze kennis kunnen omzetten in ruimtelijke beelden.

Structuurvisie Urk

De workshops hebben een alternatief opgeleverd voor de structuurvisie. Het consistent analyseren en het samen plannen heeft een kracht opgeleverd, die routinematig denken doorbreekt. De case bleek een forum om alternatieve gedachten vanuit verschillende disciplines bespreekbaar te maken en te bundelen.

Het is nu niet duidelijk of dit alternatief levensvatbaar is, vooral omdat de aanwezige EHS het Urkerbos wettelijk beschermt. Dit zal onderzocht moeten worden.

Samenwerking

De integraliteit van de alliantie kan alleen verzilverd worden door integraal samen te werken. Dit geldt onder andere voor de gemeente Urk zelf, voor de samenwerking met de gemeente Noordoostpolder en voor de samenwerking met het waterschap. Het waterschap is een belangrijke partner voor de structuurvisie. De aanwezigheid van de provincie werd gemist.

Uitdragen resultaten

De gemeente ziet kansen om de resultaten voor de structuurvisie te benutten. Een tweede optie is de gebiedsvisie, die men met de provincie gaat opstellen. Het waterschap gaat onderzoeken of de uitkomsten van de case in een regionaal water/ RO overleg gepresenteerd kunnen worden. Het zou mooi zijn als de provincie Flevoland een coördinerende rol op zich wil nemen, en deze methodiek gaat promoten bij de vijf andere gemeentes.

